



# **MAGASINET**

**MEDLEMSTIDNING FÖR PAPPERS AVD 68**

**NR. 4 2016**

**Novell  
Väntan**

**Krönika**  
**Tillsammans gör vi skillnad**

**Ordförande har ordet**  
**I hög grad avgörs utformningen av  
arbetsorganisation av ekonomiska hänsyn**



**H**äromdan slog Pappers avd. 15 Iggesund larm om en ohållbar situation på bruket. Facket med sina medlemmar stämplade fabriken som en arbetsplats där de anställdas hälsa och välmående prioriteras bort till förmån för ökad vinst. I den

första kommentaren reagerade brukets chef Olov Winblad von Walter kraftigt och påstod att ledningen är överraskad av fackets påstående. I den andra intervjun för [www.helahalsingland.se](http://www.helahalsingland.se) erkänner han att en anställd har jobbat hela 27 dagar under en månad. De anställda som Hela Hälsninglands Fokusgrupp har pratat med vittnar också om att dubbelskift på upp emot 16 timmar inte är ovanliga. Anställda berättar att cheferna ringer och frågar om man kan jobba över. Är man tveksam trycker de på att ens kollega inte kommer att få vara ledig annars, så att man ska få dåligt samvete om man säger nej. Ibland jobbar Iggesunds anställda 16 timmar om dagen, fyra dagar i sträck.

Kan Olov Winblad von Walter verkligen vara överraskad? Känner han sin arbetsplats så dåligt att han inte ser vad som pågår? Man kan fråga sig varför facket uttrycker farhågor om den psykosociala arbetsmiljön på sin webbsida. Varför har de inte tagit direkt kontakt med ledningen? Avdelning 15 är känd för att sträva efter konstruktiva lösningar i samverkan med företagsledningen. De har det inbyggd i den hundra år långa historien precis som avdelningarna 53 och 68.

Den samarbetskulturen vårdades inom Holmen i många år. Vi var alltid stolta över att våra medlemmar var Holmenanställda. Företaget var oftast ett gott exempel på samverkan med facket. Men tiderna ändras och tydligen har ledningen på Iggesund en annan syn på samarbetet i dag. Om man tolkar samverkan som "företaget bestämmer och facket finner sig i allt" blir det inte mycket av samverkan och dialog. Samarbetet måste vara alltid baserat på ömsesidig respekt och rollförståelse.

Texten på [www.helahalsingland.se](http://www.helahalsingland.se) får mig att reflektera över den psykosociala arbetsmiljön som begrepp. Vad var det som satte igång försämringen av det psykosociala hälsotillståndet på arbetsplatserna landet över?

Min första spontana tanke är: otillräcklig bemanning. I hög grad avgörs utformningen av arbetsorganisationen av ekonomiska hänsyn. Det har påvisats att en god bemanning och personalplanering är nödvändig för att motverka stress och psykisk påfrestning i arbetet. För att inte människor ska bli sjuka behövs tillräcklig grundbemanning och en ökad andel trygga anställningar. Personalplaneringen måste utgå ifrån att tillräcklig personal finns att tillgå även i samband med semestrar, sjukfrånvaro, föräldraledighet, facklig verksamhet m.m. Bemanning och personalplanering måste ta hänsyn till arbetets svårighetsgrad, kritiska situationer och olycksfallsrisker i arbetet.

### *I hög grad avgörs utformningen av arbetsorganisation av ekonomiska hänsyn.*

En vanlig orsak till psykisk stress på arbetsplatsen är oklarhet om arbetsuppgifterna. En tydlig arbetsfördelning och ett definierat ansvarsområde främjar goda relationer och minskar den psykiska belastningen. Möjligheter att få råd och stimulans när det gäller det egna arbetet underlättar självfallet arbetet. Arbetets

organisation kan också påverkas av de anställdas utbildning. Ju mer utbildning desto mer varierat kan arbetet bli.

En så kallad "platt" organisation med ett fåtal chefer kan innebära att en chef får ansvar för alltför många anställda. Möjligheterna till kontakt och "feedback" från ledningens sida minskar därmed. Återkommande samtal med närmaste chef ger möjlighet till stimulans och stöd i arbetet.

En företagsledning måste samverka med facket seriöst om detta med en klar målsättning att minska den psykosociala pressen genom en bättre grundbemanning och en bättre arbetsorganisation. Först då kommer arbetsplatser att må bra igen.

Aleksandar



Jag blev ombedd att skriva några rader om aktuella förbundsfrågor, men väljer denna gång att fokusera på några andra, viktiga frågor, utöver Avtal 2017.

Jag gjorde för några dagar sedan en liten miniintervju med Lars

Wählstedt på förhandlingsavdelningen, och bad honom om en högst personlig reflektion kring avtalsordning och avtalskrav.

Vi började prata om skillnaden mellan att ha en "kvinnopott" i avtalen, eller att ha generell låglönesättning.

Lasse pekade på den självklara skillnaden, som sällan kommer fram i debatten. En låglöne-pott leder inte till att osakliga skillnader i lön mellan män och kvinnor förändras radikalt. Enda möjligheten att på allvar minska skillnaden mellan män och kvinnors löner är kvinnopotter. I Pappers har vi klarat att hantera detta tidigare, och uppnått det vi strävat efter, och skulle kunna göra det igen.

I förbundet ser vi också ökande problem kring dygns- och veckoarbetstiden. Arbetsgivaren ställer på allt fler arbetsplatser karv på att man ska arbeta långa dagar, eller starkt koncentrerade veckor, exempelvis vid revisionsstopp. En viktig fråga, inte minst ur arbetsmiljösynpunkt.

Förbundet ställer även upp på industrifackens rekommendation att lönekraven 2017 skall ligga kring 2,8 %, vilket för oss, som brukar kräva krontal, motsvarar ca 800 kr/mån. Övriga förbättringar i avtalen hanteras i vanlig ordning, och kraven är ännu inte slutgiltigt fastställda.

Nu till det andra ämnet jag vill skriva några rader kring. Den 24 oktober antog LO en verksamhetsplan för 2017-2020.

Att LO nu inte bara fastställt mål ända fram till 2028, utan också på allvar jobbar med medellånga planer bådär gott inför framtiden.

Men, det handlar i så fall om att få en relativt stor uppställning bakom de krav LO ställer, och att inte flera av de stora fackförbunden sticker iväg i annan riktning.

Jag tänkte jag skulle citera några få av punkterna i verksamhetsplanen, för att stimulera diskussion och eftertanke –

- ♦ "Ökade klyftor, arbetslöshet, farlig arbetsmiljö, otrygga anställningar, obekväma arbetstider, ofrivillig deltid och delade arbetspass drabbar i huvudsak arbetarklassen och speciellt utsatta är arbetarkvinnorna. Därför har LO ett särskilt ansvar att lyfta dessa frågor i sina kontakter med motparter, myndigheter och politiker."
- ♦ "En populistisk och nationalistisk höger, ibland med fascistiska förtecken har i spåren av finanskriser och arbetslöshet vuxit sig starkare i många europeiska länder, däribland Sverige. / ... / Fackföreningsrörelsens uppgift är att kämpa för allas lika rätt och värde, mot rasism och främlingsfientlighet".

Inom de prioriterade områden för LO att arbeta med återfinns följande rubriker, som i sig sedan sönderfaller i många olika konkreta krav och arbetsuppgifter.

Rubriker - Investera för jämlikhet. - Det goda arbetet. - Organisera eller dö, Verksamhetsplanen innehåller också tankar kring den egna organisationens utveckling, och tankar kring hur viktigt det är att också LO intern på allvar sysslar med kompetensutveckling.

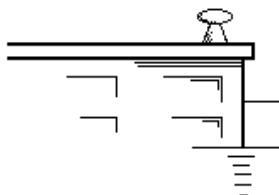
På ett sådant här begränsat utrymme är det omöjligt att kort sammanfatta ett tättskrivet 11 sidor långt dokument från LO:s styrelse är omöjligt.

Men att styrelsen kan enas om ett långtgående dokument, som skall kompletteras med årliga aktivitetsplaner, kan vara ett stort, och viktigt stöd i vårt eget fortsatta arbete.

De små förbundet, och dit hör Pappers, är mer beroende av LO än vi ibland vill erkänna. Därför är det viktigt, mycket viktigt vart LO går de närmaste åren.

**Lars Göran Johansson**

Pappers Gävle-Dala distriktsordförande



*Vi levererar stora rullar...*



*... och små rullar*

## Förändringar på gott och ont

**N**är den nye hamnchefen tog över på försommaren så var det en del som hyste förhoppningar om nya möjligheter för hamnen. En person med fingrarna rätt ner i Hallsta Pappersbruks plånbok kunde vara en tillgång, kanske kunde de många åren med lönestagnation i hamnen vara över. Andra varnade för att ha "ekonomichefen" till boss, han var ju en av de ansvariga för de hårda åtstramningarna och brukets anorektiska organisation. Tyvärr verkar allt mer peka mot att den senare ståndpunkten får rätt. Vi har snart i nästan ett år försökt få en lönejustering för våra hårt ansatta bilsamordnare. Vi har lagt ett flertal förslag och

om inte annat hoppats på en temporär lösning något som utlovades av företaget i juni. I mitten av oktober gav vi upp. Inte ett förslag har kommit från bolaget, det har varit kalla handen hela vägen trots honungssött snack om lösningar. Något ansvarstillägg var inte heller aktuellt i hamnen. Enligt företaget fanns inga personer som var tillräckligt starka för att kunna försvara ett tillägg gentemot arbetskamraterna, dessutom ville inte bolaget medverka till en ökad lönesegregation. I sanning en ny inställning då företaget under all tidigare tid, tvärtom, önskat ökad lönespridning.

Annars har de stora planerna på förändringar i logistiken påbörjats till vissa delar. Automatiska avprickning-

en pågå, studiebesök görs (efter påtryckning får nu även skyddsorganisationen vara med), bilplanen har åtgärdats, en utökad drop-trailerlastning har inletts med mera. Den 3 nov gavs ny MBL-information kring Logistik. Företaget avsåg att överföra rullarlaget till hamnen, även returhisshantering skulle överföras till hamnen, en ny arbetstid skulle bemannas mellan kl 14.00-22.00 och en utökad kameraövervakning skulle ske. Redan har en första risk- och konsekvensanalys kommit igång och fler kommer. Några förhandlingar har inte inletts.

Trots allt det nya finns det även gamla riskanalyser att följa upp, dels har förutsättningarna för dessa analyser inte infriats dels har saker som påpekats inte följts upp. Detta måste ske jämsides med de nya utredningarna.

Nu börjar det även röra på sig i frågan om flexitid i hamnen. En arbetsgrupp är tillsatt och ett första möte är inplanerat i november. Underlag från Braviken och Iggesund har inhämtats. I omgångar har personal från utlastningen på Braviken besökt oss i Hallsta och vi har då passat på att bli en fråga om deras flexitid. Ett system som de är mycket nöjda med.

Säkerhetsfrågorna har fortsatt stor prioritet. Monteringen av blue-spot på truckarna var lyckad och där går vi nu vidare och provar det även vid körning framåt. Efter olyckan med mafi-föraren har skyddskeps tillsvidare införs vid mafi-körning ombord och backkameror har monterats i bakkant på flaken. En gångväg över färjerampen har målats upp och en gallertrappa ner till hamnplan har ersatt den gamla trätrappen som kunde bli hal på vintern. De stora vattensamlingarna på bilplan är förhoppningsvis historia nu efter att ett avlopp har grävts ner. Även belysningen på bilplan har



*En hen*

fått en liten knuff framåt. Fortfarande finns dock problem med vatten på hamnplan och på gamla kajen. När den första kylan slog till blev det också en del rovor satta där.

Årsmötet som blev kraftigt försenat i år ägde rum 15 september. Kanske var det ett tidens tecken. Det har varit svårt att hålla en kontinuerlig verksamhet (organisatoriskt) och inför nästa år finns inte längre ett underlag för en styrelse. Årsmötet beslöt därför att ge styrelsen i uppdrag att förbereda en avveckling av klubben under 2017. Vi får återkomma om detta längre fram.

Ekonomiskt går företaget bra nu lagom till avtalsrörelsen. En produkt som ytterligare kommer att bidra till förbättrat resultat är försäljningen av bark. Den första båten att hämta bark var Lill som skrev historia den 14 oktober. Alltid trevligt att se båtar gå från Hallsta hamn med annan last än papper i sig.

Hur är det nu med båtar – är de hon eller han? På lerakajen låg ett fartyg som hade svårt att bestämma sig – en hen?



*Lill - första barkbåten*

### Arbetsmiljörapport

**H**östen har börjat bra både september och oktober utan olycksfall med sjukskrivning. Nu får vi hoppas på att vi lyckas utan att få olycksfall november och december också, så att vi når målet som bruket har satt upp: högst 4 olycksfall med sjukskrivning på ett år. Trenden visar att vi minskar olyckorna både med och utan sjukskrivning. Risk- och tillbudsrapportering ligger på en bra hög nivå, ca 800 rapporter till sista oktober. Det är bra att vi skriver risk och tillbudsrapporter för då kan vi åtgärda eller eliminera en hel del risker. Målet är 1200 risk och tillbudsrapporter, det blir ca 3 st rapporter per person i bruket på ett år.

En partsammansatt grupp med chefer och skyddsombud har jobbat fram 10 principer för säkert beteende.

1. Vi vill att alla olyckor och personskador ska förhindras
2. Varje medarbetares främsta ansvar är att arbeta på ett säkert sätt
3. Alla har skyldighet att agera på ett pågående arbete om de känner att situationen är osäker
4. Säkert beteende är detsamma för alla på arbetsplatsen
5. Alla måste känna till och efterleva regler och rutiner.
6. Vi skall hjälpa varandra att undvika farliga handlingar och farliga förhållanden.
7. Alla personskador och incidenter (tillbud och riskobservationer) måste rapporteras och utredas samt återkopplas.
8. Riskvärdering skall utföras före, under och efter utfört arbete.
9. Alla i ledande ställning har ett särskilt ansvar för att befrämja och upprätthålla dessa principer.
10. Vi skall bara utföra sådana arbetsuppgifter som vi har kompetens för.

Arbetsmiljöverket kommer att genomföra en heldagsinspektion hos oss den 16 november. De föreskrifter de främst kommer att fokusera på är: Systematiskt arbetsmiljöarbete, kemiska arbetsmiljörisker, användning och besiktning av trycksatta anordningar, användning av arbetsutrustning och maskiner, arbetsplatsens utformning, arbete i explosionsfarlig miljö, första hjälpen och krisstöd. Utöver detta så kommer de att gå runt i bruket och det kan hända att vissa operatörer eller under-



*Göran Eriksson och Jarmo Rehn*

hållspersonal få frågor om vissa arbetsuppgifter och säkerhetsfrågor.

För ett par år sen gick vi över till ett nytt Bryt & Lås system i bruket. Vad handlar det om? Att man ska vara säker när man ska göra en arbetsuppgift i maskinerna eller anläggningen där man måste stoppa och säkra vissa delar t.ex. bryta strömmen eller stoppa vissa rörliga maskindelar för att man inte ska göra illa sig. I början så var det bara vissa avdelningar som testade det nya systemet och det var mycket synpunkter! Flera tillbud fick vi också och de var bra för då kunde man rätta till en hel del risker. Nu har hela bruket kört med nya bryt och lås systemet ca ett års tid och självklart fick alla utbildning/eller genomgång hur det nya systemet ska fungera. Det som har hänt nu sista halva året är att vi inte har fått några tillbud, så jag tänkte höra med operatörer på PM12 för de var sist ut med nya

Bryt & Lås systemet. Göran Eriksson och Jarmo Rehn svarade på frågorna. Första frågan: Hur upplevde ni att det fungerar med nya Bryt & Lås systemet? Båda svarar att det här var onödigt och mycket omständigt och att detta förlänger stopptiden och man fick gå runt maskinen med en hink med lås och nycklar vid avställningen.

Fick ni någon slags genomgång eller utbildning? Båda svarar ja, vi fick mycket bra hjälp och handledning av driftledningen vid uppstarten. Hur upplever ni det nya systemet idag, har det blivit säkrare? Både Göran och Jarmo svarar att det fungerar mycket bra, vi har fått nya avställningslistor som man bockar av när arbetet är klart. Om det t.ex. är någon från underhållet på maskinen så har vi koll på dem och när de har lämnat riskområdet så bockar vi av på avställningslistan.

Allting är mycket tydligare och det är bättre kontroll på nya Bryt och Lås systemet, man har också satt upp flera av låsen på plats så att man slipper springa omkring med hinkvis med lås. Och det är bra för det sparar tid.

Men personalen upplever ändå att det tar lite längre tid nu än tidigare när man ska ställa av pappersmaskinen för underhållsstopp. Men man upplever också att säkerheten har blivit mycket bättre och att säkerhetstänket har höjts. Innan vi gick över till det nya systemet så hade avdelningar olika system för att bryta & låsa vid avställningarna, men nu så ska hela bruket jobba likadant och det är bra för all personal, både internt och externt.

Vilka är det som får bryta och låsa? Rätt att Bryta och Låsa anläggningar på Hallsta Pappersbruk har endast de som genomgått kursen och klarat den skrivning som hör till samt får tillstånd av respektive sektion/avdelningschef. Rättigheten gäller i fem år och måste därefter förnyas.

**Taisto Hautala**



*Avställningstavlan med avställningslistor och lås.*



**V**i har haft under hösten hög sjukfrånvaro på grund av förkylningar. Det är viktigt att man är hemma och vilar så att man hinner bli frisk innan man kommer till jobbet. Det finns personer som har svårt att sjukskriva sig när man är sjuk på grund av att man upplever att det inte finns några ersättare när man är borta från jobbet. Tyvärr har jag inte statistik för sjuknärvaro men vi får signaler att sjuknärvaro har ökat.



*Det är dags för arbetslivets aktörer, inte minst HR, att gå från ord till handling*

Under november kommer arbetsmiljöverket till bruket och ska träffa skyddsombuden och närmaste chef angående den nya föreskriften om organisatorisk och

social arbetsmiljö som handlar om den psykosociala arbetsmiljön. Vi kommer att prata om hur skyddsombuden och närmaste chef ska jobba i praktiken för att få en säkrare och trivsammare arbetsplats på sina avdelningar. Vi vet att arbetsglädjen inte är bra i en del arbetsgrupper och då måste vi hitta bra lösningar för att minska arbetsbelastningen för en del grupper eller individer. Risken är annars stor att man går i väggen eller så blir man så utmattad att man inte orkar jobba och så blir man långtidssjuk. Det finns personer i bruket som har haft en längre sjukrivning på grund av hög arbetsbelastning och hamnat i utmattning. Det är mycket svårt att komma tillbaka i arbetet efter sjukrivningen. Då gäller det att man har is i magen och inte börjar jobba 100 % direkt efter. Det är mycket viktigt att man börjar arbetsträna först och sen halvtid. Det kan ta ett år eller mer innan man kan jobba 100 % igen efter en sådan sjukskrivning.

Mellan 2010 och 2014 har det totalt anmälts 51 262 arbetssjukdomar. Av dessa är det 13 868 eller cirka 27 procent som uppges orsakade av sociala och organisatoriska orsaker som till exempel för stor arbetsmängd och problem med kollegor och överordnade.

**Taisto Hautala**



Visst hade det varit kul  
om du kunnat hänga med  
kompisarna på drömresan?

**Prata med oss på Roslagens Sparbank  
i Hallstavik om hur du kan börja spara!**

Med ett regelbundet sparande får du  
både trygghet för det oförutsedda och  
möjlighet att vara spontan!

Läs mer om sparande på  
[roslagenssparbank.se/spara](http://roslagenssparbank.se/spara)

NÄRPRODUCERAD  
BANK





## Nu kommer den!

## Vilken då?

## Boken om Pappers avd. 68 förstås.

- ♦ Gör facket någon skillnad idag?
- ♦ Vem tar ett fackligt uppdrag i morgon?
- ♦ Vad gjorde styrelsen åt uppsägningarna?
- ♦ Vad hände i Arbetsdomstolen?
- ♦ Betyder LAS något längre?
- ♦ Vad gör Pappers för Hallstavik?
- ♦ Vem startade Hallstaviksnätverket?
- ♦ Vad gör Holmen för Hallstavik – och vad gjorde företaget förr?
- ♦ Vad händer nu med bruksorten?
- ♦ Vad säger LO:s ordförande om avd. 68?
- ♦ Vad betyder kulturen i avd. 68?
- ♦ Vad tycker L-E Roos, P Bjurbom, H Arvonen och D Peltonen om avd. 68, om sponsring, outsourcing, företagets ansvar för bygden och jobben – och framtiden?
- ♦ Vem sabbar förhandlingsklimatet?
- ♦ Hur har kvinnor det i produktionen – och i fackföreningen?
- ♦ Vilka är dagens hälsorisker på jobbet?
- ♦ Vad kan fackliga veteraner berätta?
- ♦ Vad hände när L-E Roos besökte hamnen? Och varför blev han arg på en dikt?
- ♦ Hur gick det till när LO-ordföranden närapå stängdes ute?
- ♦ Varför slits människor ner?
- ♦ Vilka käftsmallar är bäst i Robert Nybergs satirer?
- ♦ Vill du läsa medlemmars dråpliga skrönor, noveller och dikter?

Detta och mycket mer hittar du i den nya boken om avd. 68 under de senaste 25 åren. I kassetten står den bredvid den gamla historiken om de första 75 åren. Tillsammans ger de 100 års historia om fabriken och Pappersfacket i Hallstavik. I boken finns massor av foton – är du eller en arbetskamrat med på något?

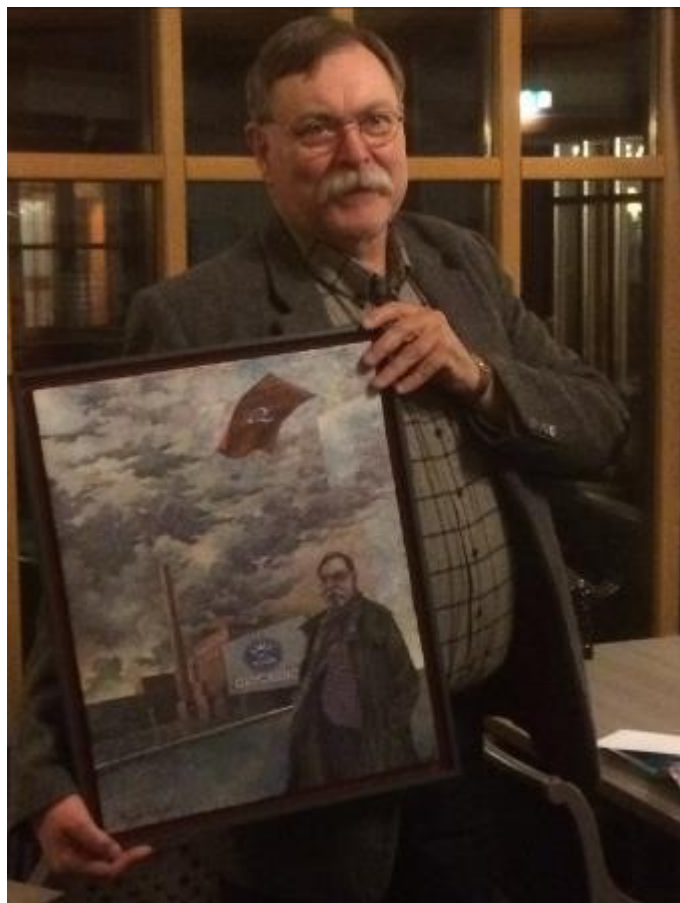
## ■ PAPPERS GÄVLE-DALA DISTRIKTET

**P**appers avdelningar är integrerade i Förbundet genom sex distrikt - Norra Norrland, Södra Norrland, Gävle-Dala, Östra distriktet, Västra distriktet och Södra distriktet. Varje distrikt har ordförande som representerar distriktet i Förbundsstyrelsen. Distriktet utser även en studieansvarig, facklig-politiskt ansvarig och en arbetsmiljöansvarig. De är verksamma i respektive kommittén på Förbunds-nivån.

Avdelning 68 ingår i Gävle-Dala distriktet. Utöver oss tillhör distriktet även avdelningarna: 2 Skutskär, 3 Karskär, 4 Fors, 50 Kvarnsveden, och 111 Grycksbo.

Distriktsordförande fram till årsskiftet är Lars-Göran Johansson från avd 111, därefter kommer undertecknad att ta över ordförandskapet. Viceordförande blir Anders Pettersson från avd 50 Kvarnsveden. Det facklig-politiska uppdraget besitter ordförande från avd 2 Skutskär, Mikael Ybert. Arbetsmiljöfrågor hanterar Michael Gylfe från avd 4 Fors. Studiefrågor ligger på Roger Berglund avd 68 fram till sommaren 2017. Efter det ligger ansvaret på Tomas Hjalmarsson, avd 3 Karskär.

Ett distriktsmötes agenda är varierande och de två sammanträdesdagarna räcker knappt till. Distriktsmötet är en fantastisk forum för erfarenhets och kompetens utbyte. På varje möte deltar någon av förbundets ombudsmän som har uppgiften att informera om aktuella frågor som berör hela förbundet. Avdelningarna inom vårt distrikt stöttar varandra även mellan mötena. På senaste mötet tackade vi av den avgående



*Avgående distriktsordförande Lars Göran Johansson med distriktets gåva*

distriktsordförande Lars-Göran Johansson. Han gjorde ett fantastiskt bra jobb under alla dessa år som ordförande. Alltid påläst med gedigen kompetens inom arbetsrätten tryggade han kvalitén i distriktets arbete. Som tack för det gav distriktet honom en tavla med honom som motiv. Det blir en utmaning för mig att efterträda honom.



*Mikael Jansson - förbundets ombudsman informerar om aktuella frågor från förbundet*



## Tillsammans gör vi skillnad

**D**en 24 oktober i år var jag inbjuden till Hallstavik för att prata om lönepolitik och den samordning som nyligen beslutats av LO:s representantskap samt berätta om de långa mål som LO:s styrelse har fattat beslut om.

Det var deltagare från bland annat Kommunal, IF Metall, Handels, Pappers och Byggnads.

LO består av 14 förbund med stora skillnader sinsemellan. Kommunal, som är LO:s största förbund, har över 500 000 medlemmar och musikerförbundet, som är LO:s minsta förbund, har ca 3 000 medlemmar. Förbunden skiljer sig inte åt enbart i storlek. Förbunden företäder också medlemmar med vitt skilda förutsättningar. I privat tjänstesektor och vård- och omsorgs är visstidsanställningar, deltidsanställningar och värdediskriminering avseende löner ett stort problem medans andra sektorer har problem med en fysisk tung arbetsmiljö, daglöneri eller att arbetsgivarna ersätter ordinarie arbetskraft med bemanningsföretag.

LO:s styrelse antog våren 2015 ett antal mål – Gemensamma långsiktiga mål för tre kongressperioder, att gälla fram till år 2028.

Målen handlar om full sysselsättning, reallöneökningar, ett minskat lönegap mellan arbetare och tjänstemän, minskade löneskillnader mellan män och kvinnor, mer jämlika löner, att begränsa visstidsanställningarna, heltid som norm, begränsa in/uthyrning, förbättrad arbetsmiljö, värna arbetstagarnas integritet, bättre pension samt förbättrade avtalsförsäkringar och omställning.

Syftet är att målen skall vara vägledande för de krav på förändringar som vi tillsammans inom fackföreningsrörelsen skall ställa på arbetsgivarna de närmaste tre kongressperioderna, fram till 2028.

Alla LO förbundens medlemmar är inte lika berörda av dessa mål, de påverkas olika beroende på inom vilken bransch och avtalsområde man är verksam inom.

Vår uppgift i fackföreningsrörelsen är att bidra till att bygga ett rättvist, jämlikt och jämställt samhälle. Ett

samhälle där alla har lika möjligheter att lyckas. Ett samhälle där misslyckanden leder till nya försök och möjligheter.

Vi vill göra människor starka. Vår främsta uppgift är att åstadkomma goda löne- och arbetsvillkor på arbetsmarknaden. Vi bär ett särskilt ansvar för rättvisan på arbetsmarknaden.

Den fackliga lönepolitiken utgör en viktig del av fördelningsspolitiken och handlar i grund och botten om vilken typ av samhälle vi vill leva i.

En viktig förutsättning för att vi tillsammans skall kunna nå målen är att vi har en ökad förståelse för de olika problem som finns hos medlemmarna i respek-

tive förbund inom LO. Genom en ökad insikt ökar vi våra möjligheter att få ett bättre samhälle, med mer jämlikhet.

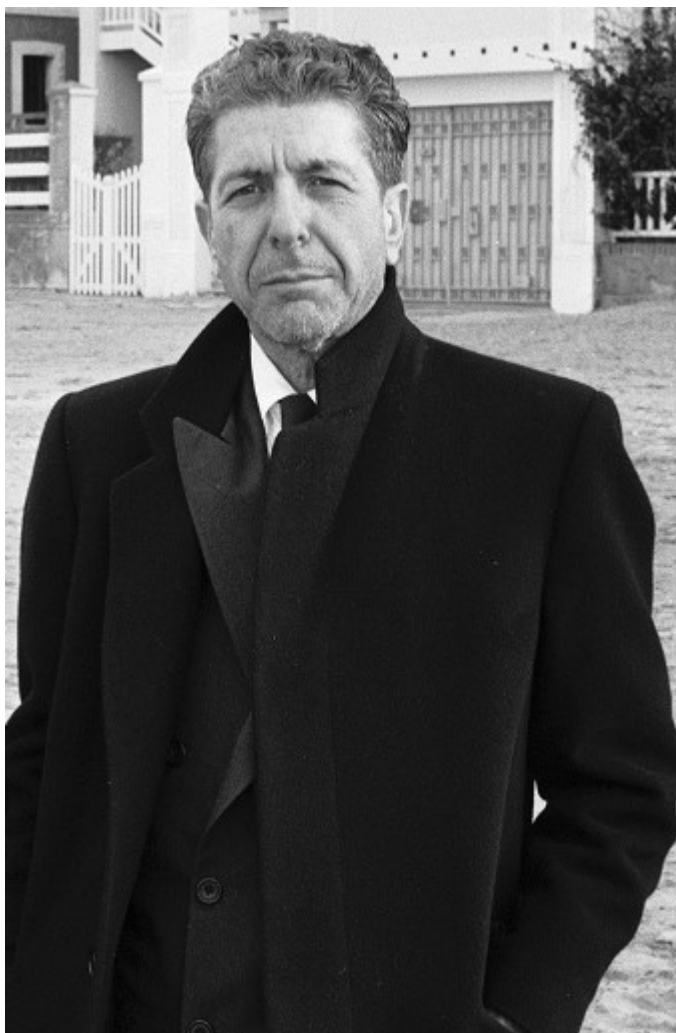
Därför är det så oerhört viktigt att vi anordnar gemensamma möten mellan oss i LO familjen där vi berättar, informerar och diskuterar våra arbetsvillkor och gemensamt kommer överens om hur vi vill forma framtiden. Detta skedde i Hallstavik

Det var med en positiv känsla och tro på att vi tillsammans kan göra skillnad som jag åkte hem måndagen den 24 oktober

**Lasse Thörn**

Enhetschef - Enheten för avtalsfrågor

## ■ IN MEMORIAM



*Leonard Cohen*

**H**onom själv har jag inte sett och hört levande. Men däremot har jag hört och sett såväl Ulf Lundell i Uppsala som Mats Klingström här i Hallstavik tolka han sånger livs levande och så även i plattform. Och i plattform har han även tolkats så skilda storheter som Monica Törnell, Cornelis Vreeswijk och Ebba Forsberg. Och då så syftar jag givetvis på den rysskanadensiske författaren, poeten och sångaren Leonard Cohen som nyligen avled vid 82 års ålder. Bakom sig hade han då ett rikt liv i Kanada, Grekland och U.S.A. och säkert annorstädes i vår märkliga värld. Och det bör nämnas att en spansk poet vid namn Federico Garcia Lorca var lite av en förebild för honom inte minst i en sång som: "Take This Wals! hans dotter har fått tilltalsnamnet Lorca.

SÅ NOG SÅG HAN UTANFÖR SINA LANDSGRÄNSER, Leonard Cohen.

**Erik Asteving.**

**Leonard Cohen** - född 21 september 1934 i Montréal i Québec, död 7 november 2016 i Los Angeles i Kalifornien,[1] var en kanadensisk sångare, låtskrivare, poet och författare. Leonard Cohen sålde över 60 miljoner album världen över. invaldes i Rock and Roll Hall of Fame år 2008.

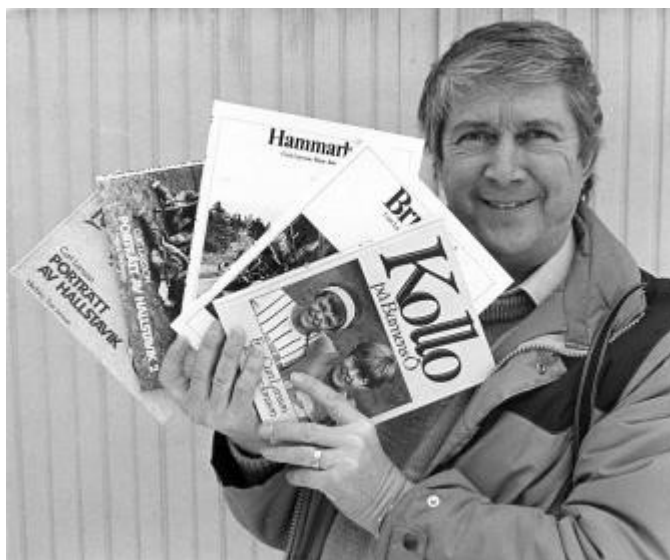
## ■ UTSTÄLLNING

### Curt Larsson i jubileumsutställning

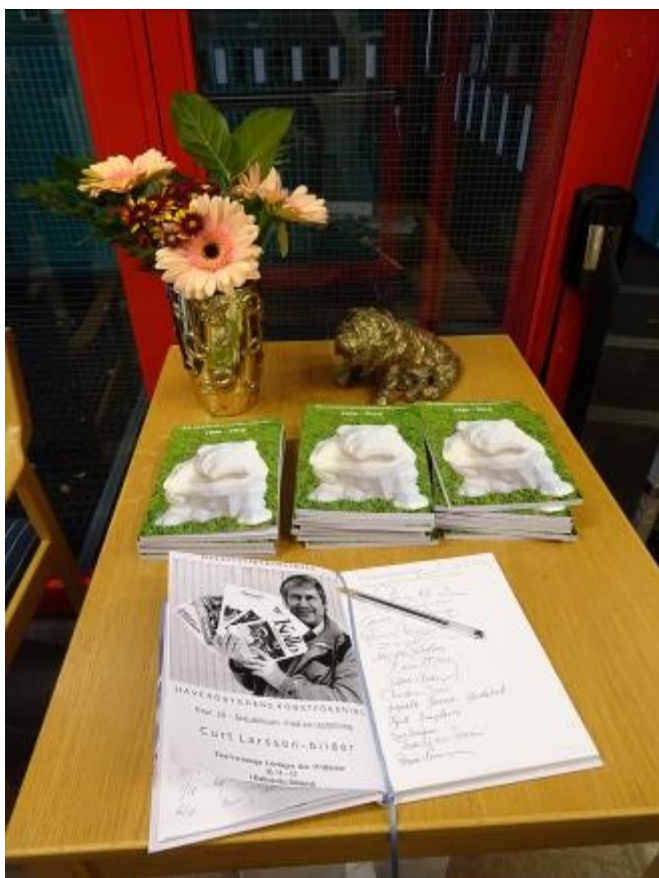
**H**äveröbygdens konstförening firar i år 20 år och det uppmärksammades bland annat genom en utställning om Hallstavikssonen och fotografen Curt Larsson som nyligen avslutats.. Häveröbygdens konstförening är en aktiv förening och visar ca sju utställningar per år i Folkets Hus. Genom åren har det blivit närmare 200 utställningar. Konstföreningen är öppen för vem som helst mot en smärre årsavgift. På den medlemsavgiften har man dessutom chans att vinna något kontverk. Curt Larsson (1932-2013) arbetade på brukets huvudlaboratorium och skildrade sin hembygd i elva fotoböcker som gavs ut mellan 1975 och 1998. Samtliga titlar finns i 68:ans arkiv. Efter hans död 2013 har en del av Curt Larssons bilder, negativ och fotoutrustning skänkts till Pappers avdelning 68 av familjen Larsson. Till utställningen har nu Häveröbygdens konstförening fått låna en del av dessa bilder.

Vernissagen blev en succé och utställningen som helhet blev mycket välbesökt. Vi kommer att höra mer om Curt Larsson i framtiden.

**Roger Berglund**



*Curt med några av sina böcker*



*Utställningen*





*En svängom i det fria*



*Karl-Erik Eriksson cyklar förbi Iris och Lennart Larssons frisörsalong*



### Tvärfackligt seminarium till PM

I slutet av oktober anordnades ett tvärfackligt seminarium på Folkets Hus i Hallstavik. Seminariet var uppdelat i två temadelar: psykosocial arbetsmiljö och kvinnolöner. Arrangör för det hela var Runö Folkhögskola och det tvärfackliga samarbetet i norra Roslagen.

Ett fyrtiotal deltagare var inbjudna från Kommunal, Byggnads, IF Metall, Handels och givetvis även från Pappers. Även ABF och Socialdemokraterna från Norrtälje var inbjudna.

Först ut var Anita Erkus från Runö Folkhögskola. Hon pratade om den nya föreskriften om organisatorisk och social arbetsmiljö. Den har kommit till för att minska den arbetsrelaterade ohälsan och förtydligar vilka sociala och organisatoriska faktorer som ska vara en del av det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Lagom till förmiddagskaffet fick Taisto rycka in och

prata lite om fackligt stöd i psykosociala frågor då Pontus Georgsson från förbundet blivit sjuk. Yeshe Wondemenh fortsatte på samma tema och berättade om hur man jobbat med frågorna inom Kommunal.

På eftermiddagen fick Lars Thörn, från LO:s enhet för avtalsfrågor (se hans krönika på annan plats i tidningen) utrymme att elda på åhörarna tillsammans med Margareta Johansson, den andra Kommunalaren för dagen. Margareta pratade om samverkansfrågor och Lars berättade bl.a. om LO:s långsiktiga mål där minskande löneskillnader mellan män och kvinnor är ett av målen. Tanken är att löneskillnaden mellan män och kvinnor ska reduceras från tolv till sex procentenheter till år 2028. Lars ritade, visade och räknade med deltagarna på seminariet. För någonstans måste man börja och sakta ska droppen urholka stenen.

**Anders Lidén**



*Pappers avd 3 på plats*



*Yeshe Wondmeneh från Kommunal*



*Anita Erkus från Runö Folkhögskola*



*Lars Thörn, från LO:s enhet för avtalsfrågor*



*Margareta Johansson, Kommunal*



*Seminariedeltagare i diskussion*

## ■ KONTAKTOMBUDSMÖTE

**D**en 11 november var det dags för oss KO att träffas igen.

Trots stor manfall på grund av sjukskrivningar lyckades vi i alla fall bli 21st.

Vi började med information om de aktuella frågorna. En av dessa är att Ulrika Enlund nästa år kommer att arbeta en dag mindre i veckan på expeditionen. Avdelningens intäkter räcker inte till för att klara en heltids kontorist tjänst. Hon blir ledig fredagar när expeditionen är stängd för besök.

Arbetsgruppen som ska diskutera införande av flextiden i hamnen är nu tillsatt och ska hålla sitt första möte inom kort..

Tilldelning av ansvarstillägget har fungerat trögt men har nu rättat till sig, sex personer har fått detta.

Alla övervakningskameror i bruket håller på att kartläggas och lista börjar bli gedigen stor. Reglerna för övervaknings kameror ska följas och syftet med kameran ska anges.

Glädjande nog har det blivit 4 st nya tillsvidareanställningar.

Logistikchefen har kommit med ett förslag om ändring på logistik avdelningen, detta ses nu över och konsekvensanalyserna har delvis påbörjats.

Vi fick även en kortare linjeförhandlings utbildning.

Det nya skiftschema för 2017 är på prov och vi diskuterade en del om förändringar som nu testas. Upplever någon problem med det nya schemat är det bara att höra av sig till Aleksandar eller någon i styrelsen.

Rollbeskrivningarna hos ISS har setts över och det har även blivit personalförändringar hos ISS.

Under de övriga frågorna dök bl.a friskvårdspengen upp, är viktigt att vi alla inte glömmer bort att använda oss av denna 1000 kr.

Taistoinformerade om att det kommer bli 2 SO möten under 2017 där man koncentrerar sig extra mycket på skyddsfrågor och utbildningar.

Efter lunchen var temat Systematiskt arbetsmiljöarbete och då anslöt sig även cheferna för att få ta del av utbildningen som Hans Karlsson från Arbetsmiljöverket stog för. Han berättade om hur viktigt det är att ha kunskap om sak föreskrifterna. Han påtalade att stressen på jobbet har blivit en ny stor risk ( på grund av allt mer slimmad arbetsorganisation) . Denna risk har gjort att sjukskrivningarna på grund av " utbrändhet" har ökat. Hans lärde oss också att vi måste upprätta handlingsplan efter varje skyddsmöte.

**Pernilla Westman**



*Gemensam utbildning i Systematisk arbetsmiljöarbete*



*Förberedning inför lönerrevision 2017 - grupp PM*



*Grupp ISS*



*Grupp - UH*



*Arbetsmiljöinspektör Hans Karlsson*

## ■ DIKTHÖRNA **PERNILLA WESTMAN**



”En dröm om kärlek  
som blir till svek  
Krossar hjärtat  
på den som är vek  
En dröm om lycka  
som dör ut  
Sårar den som trodde att  
det aldrig skulle ta slut”

**K**anske är det "Hylsgänget" vi bäst känner dem som men organisatorisk går de under benämningen Daggrupp söder och tillhör emballeringen.

En typisk dag kan börja med lossning av hylsor eller rondeller från lastbilar från Sonoco i Norrköping eller Finland. Är det vanliga hylsor kan de lossas direkt på avlastningsplatsen i hylskapen annars kan lossningen också ske ute på hamnplanen för att sedan transporteras vidare med truck och kärra till PM 3:s källare. I det fallet blir det en hel del extra hantering. När lastbilarna från Norrköping lossas räcker det med en man plus chauffören. På de finska bilarna måste det vara med två från hylsgänget då de chaufförerna ofta har ett säkerhetstänk som vi inte är vana med.

En annan arbetsuppgift är att tillverka dubbelpackhylsor. Varje vecka kommer en lista från planeringen om vad som kommer att gå under veckan. Ibland kan det vara 2–3000 hylsor som ska fram. En riktigt tung hantering med många manuella ingrepp och med stor risk för belastningsskador. Detta går att bygga bort men det kostar pengar. En enkel men snillrik variant för att



**Fredrik lossar hylsor från lastbil som kommer i stort sett varje dag**

slippa en del av belastningen skulle vara att göra vagnarna som dubbelpacken läggs i kortare! Då behöver man inte sträcka och vrida sig när de många hylsorna ska staplas i vagnarna. Men det snillrika och kostnads-effektiva till trots tycks arbete med detta ha gått i stå. Men att rotera arbetsuppgifterna underlättar åtminstone en del!

En stor bit i det dagliga arbetet som också ligger på daggruppens ansvar är att beställa allt material till packlinjerna och hylsor till rullmaskinerna via inköpssystemet. Gruppen hanterar inköp av hylsor för närmare 500.000 kr varje vecka sen tillkommer det övriga materialet som omslag, lim, etiketter bl.a.

Även upptagning av omslagsrullar samt tömning av häckar och containrar ingår i arbetsuppgifterna för daggruppen. Detta arbete prioriteras bort de dagar då personalbrist råder. Då får EMB göra det jobbet istället. Att ta upp rullar från magasinet, t.ex. för omrullning, via returhissen är ett annat göromål som egentligen sker på måndagar och onsdagar men beroende på hur det ser ut kan det bli fler dagar.

**Anders Lidén**



**Ulla klipper banden på hylsbunt innan iläggning av hylsor i robotområde**



*Micke tömmer container med löspapper*



*Ulla gör dubbelpacks hylsor*



*Ulla och vår prao för dagen ( Per Thoren)*



*Fredrik och Ulla tar hand om ompackningsrulle vid returhissen*

**P**appers avd. 54 Skärblacka har ca 400 medlemmar och vi grundades år 1906.

Skärblacka ligger ca 2 mil utanför Norrköping vid sjön Glan som är Norrköpings dricksvattentäkt. Styrelsen består av 7 ordinarie ledamöter och 3 styrelseersättare, varav 7 kvinnor och 3 män. Detta är det enda ställe på Skärblacka bruk där kvinnorna är i majoritet förutom på produktlab.

### Avdelningens styrelse:

|                            |                                  |
|----------------------------|----------------------------------|
| <b>Marie Olsén</b>         | Ordförande & Vice kassör         |
| <b>Pirjo Martinsson</b>    | Kassör & Vice sekreterare        |
| <b>Johanna Fredriksson</b> | Vice ordförande & Sekreterare    |
| <b>Leena Ollikainen</b>    | Studieorganisatör                |
| <b>Micael Hallberg</b>     | Ledamot                          |
| <b>Christer Stafstedt</b>  | Tf. Samordnande Huvudskyddsombud |
| <b>Elise Appelberg</b>     | Ledamot                          |

### Styrelseersättare:

|                        |                                                              |
|------------------------|--------------------------------------------------------------|
| <b>Mats Wessman</b>    | Samordnande Huvudskyddsombud ( ingår som HSO i projekt FPMG) |
| <b>Monica Peterson</b> | Vice studieorganisatör                                       |
| <b>Roland Tilly</b>    |                                                              |

Vi bedriver medlemsnära arbete dagligen då vi har vår expedition på fabriksområdet som är öppen måndag-fredag kl. 7-16. Vi har även en kassörsexpedition och ett mötesrum i Skärblacka Folkets Hus, där vi har våra styrelse- och medlemsmöten.

Kassörsexpeditionen är öppen varje tisdag kl. 11-15 för medlemsbesök.

Ordförande och SHSO jobbar heltid på sitt uppdrag, kassören har 4 timmar fackligt arbete i veckan.

Ca 1 gång i månaden har vi styrelsemöte och förhandlingskommittémöte.

Vi har årliga SKAS-träffar (skyddsombud, kontaktombud, avdelsråd och samrådsrepresentanter), vår & höst. Då vi har utbildningar och föreläsningar om aktuella ämnen. Kommande SKAS ska handla om arbets-

glädje, diskriminering, attityder och bemötande samt projektarbete.

"Nya" Skärblacka bruk firade 50-års jubileum 2012. Den skogsindustriella verksamheten i Skärblacka har anor sedan 1870-talet, massatillverkningen startade 1872 och papperstillverkningen 1874. Skärblacka bruk är sedan 1953 en sammanslagning av två äldre bruk. Skärblacka pappersbruk och Ljusfors pappersbruk. I Ljusfors bedriver vi fortfarande verksamhet i de ursprungliga lokalerna byggda av tegel, vars vackra exteriör andas industriell kulturhistoria.

Dagens moderna bruk projekterades av dåvarande ägaren Fiskeby Fabriks AB i slutet av 1950-talet. Då utformades grunden för vår produktionsinriktning. Den officiella invigningen skedde under pompa och ståt av HKH Gustaf VI Adolf den 4 december 1962. Investeringen, som till slut kom att hamna på idag motsvarande penningvärde drygt 4 miljarder kronor, var den hittills största i Svensk pappers- och massaindustris historia. De ursprungliga planerna, att dimensionera bruket för 150 000 årston med tyngdpunkt på sulfatmassa, ändrades i slutskedet för att istället inrikta sig på pappersproduktion och mer specifikt säckpapper. Detta då framtidsutsikterna för skandinaviskt säckpapper bedömdes som betydligt ljusare än för oblekt sulfatmassa. Pappersmaskin 9 beställdes därför som ersättning för den torkmaskin som först varit bokad och sedan blev annullerad.

### Historiska milstolpar

- ♦ 2001 togs namnet Billerud i bruk igen. Nya Billerud uppstod genom en sammanslagning av Stora Ensos pappersbruk Gruvön och AssiDomäns pappersbruk Skärblacka och Karlsborg. Billerud noteras på Stockholmsbörsens O-lista (numera NASDAQ OMX).
- ♦ 2004 Billerud förvärvar produktionsenheten Beetham i Storbritannien
- ♦ 2006 Korsnäs köper AssiDomän Cartonboard AB i Frövi

- ◆ 2009 Korsnäs köper Rockhammars bruk
- ◆ 2012 Billerud förvärvar UPMs förpackningspappersverksamhet i Jakobstad och Tervasaari i Finland
- ◆ 2012 samgåendet med Korsnäs och BillerudKorsnäs bildades.

Skärblacka, Sverige

Utvecklar och tillverkar allt från starkt, poröst säckpapper till fluting och vitt maskinglättat kraftpapper med utmärkta tryckegenskaper.

Produktionskapacitet: 400 000 ton/år

Antal anställda: 640 (ca)

Produkter: kraftpapper, säckpapper (brunt), wellråvaror, avsalumassa



*Skärblacka*

## ■ ERIKS HÖRNA

### TIDEN SEDD SOM EN LÖPARE...

Tiden är en löpar  
Som inte stannar nån längre tid  
I Ditt tjäll  
Och i Dina rum.  
Nej, och mellan månaderna  
Juli och september



Är det kortare tid än vad Du tror  
I Din lugna oas.  
Ja, och mellan månaderna  
Juli och september  
Är det kortare tid än vad Du tror  
I Din lugna oas.



*Kunskapens Bord hösten 2016*

## Studiesystemet och nygamla aktörer

**N**är detta skrivs i PappersMagasinet är vi på väg till Pappers årliga studiekonferens - återigen förlagt på den fackliga kurs- och konferensanläggningen Rönneberga på Lidingö. Exakt vad som står på programmet vet vi inte eftersom det delas ut på plats. Som vanligt kommer vi att diskutera studieutbudet för 2017 men även titta längre fram. Utifrån avdelningarnas behov kommer vi att kunna lägga ett förslag till studiebudget för kommande år. Budgeten fastställs senare av förbundsstyrelsen.

En stor del av förbundets utbildning sker i egen regi i det vi kallar förbundskurser. Dit hör Förbundskursen (som tidigare kallades Förtroendevald i Pappers- FiP 1), Lag & Avtalskursen (f d FiP 2) samt Förhandlare i Pappers (f d FiP 3). Till förbundskurserna hör även Pappers Miljökurs samt Ungdomskursen. Som funktionsutbildning har vi haft kurser för valberedare, kassörer och

revisorier. Till och från har vi haft styrelseutvecklingskurser där en ny omgång startat nyligen och det allra senaste är en egen kurs i Organisatorisk- och social arbetsmiljö – en kurs om att förebygga psykisk ohälsa utifrån den nya föreskriften från Arbetsmiljöverket (se mer nedan). Ibland uppkommer särskilda behov med kort varsel t ex outsourcing, inhyrning och bemanning och då får förbundet vara på tårna och försöka svara upp mot detta. Kurer i Pappers regi innebär att det i huvudsak är egna handledare som håller i kurserna och därför träffas handledarna till en årlig utbildning och genomgång av förbundskurserna. Vi klarar inte all utbildning på egen hand. Därför tar vi även del av Landsorganisationens, LOs, kurssystem. Det är inte bara av ekonomiska skäl det är pedagogiskt riktigt också. Det är nyttigt och utvecklande att träffa arbetare från andra brancher och utbyta erfarenheter oss emellan.

En annan viktig medspelare är Arbetarnas Bildningsförbund, ABF, som dels anordnar egna kurser men också



**Cirkelledarutbildning hos ABF**

samarbetar med LO-distrikt och LO-facken i kommunerna för att serva våra medlemmar med relevant utbildning. För inte så länge sedan skickade vi deltagare till en sekreterarkurs i Gävle i ett sådant samarbete.

Ovan nämnde vi kursen Organisatorisk- och Social arbetsmiljö. Pernilla Westman och Jaana Kuusisto deltog i den kurs som gick på Runö-skolan i september. Så här säger dom; "Den 26-29/9 åkte vi till Runö för att gå en kurs på 4 dagar. Kursen innehöll bitar om stress, arbetshälsa, livsstil och förebyggande åtgärder samt konflikthantering, mobbning och kränkande särbehandling. AFS 2015:4 visades också och hur man använder den inom dessa områden.

Det var en maffig kurs som gav många nyttiga lärdomar. Vi märkte snabbt att våran arbetsplats redan låg före många andra avd inom Pappers. Det viktigaste för oss är nog att se till att det påbörjade inte stagnerar utan fortlöper.

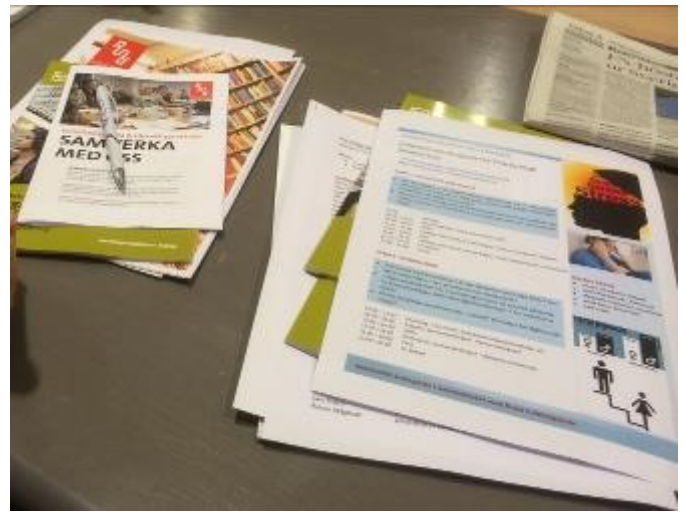
Bl.a att de på vissa håll påbörjade psykosociala undersökningar verkligen följs upp och inte bara blir redovisade och inget mer.

Något annat viktigt är att våra chefer förstår vilket ansvar de faktiskt har över dessa bitar och det ultimata är nog att de också får en djupare insyn i vad den nya AFS 2015:4 innebär då det gäller de psykosociala frågorna på arbetsplatsen.

Kursen var bra men fler borde få ta del av den."

Studieuppsökeriet är avslutat och anmälningarna överlämnade till ABF. Flera har anmält sig till Mini-BAM och det kanske beror på det fokus som finns på säkerhetsfrågorna. Även under detta uppsökeri anordnades ett Kunskapens Bord i Valhall.

De aktuella förbundskurserna i början av året är:



**Tvärfackligt seminarium okt 2016**

- ♦ -Förbundskurs, Rönneberga 27/2-2/3 (steg 1) och 27-30/3 (steg 2)
- ♦ -Miljökurs, Göteborg 6-9/3 (steg 1) och 4-6/4 (steg 2)
- ♦ -Organisatorisk och Social Arbetsmiljö, Runö 20-23/3
- ♦ -Lag & Avtal, Rönneberga 24-26/4 (steg 1) och 30/5-1/6 (steg 2)

I början av Äpplet stod det att vi skulle åka på studiekonferens. Vi betyder Anders Lidén och undertecknad. Anders är nyvald till studiekommittén och det finns en tanke att han ska ta ett större ansvar för studierna framöver. Han kommer även att representera avdelningen på LO-distriktets studiekonferens i höst. I nästa PappersMagasin kan vi ställa frågor till Anders om hur han upplevde de båda konferenserna. Håll ut!

**Roger Berglund**, studieorganisatör



**Voteringen skulpturgrupp på Runö**



Guernica

### En tavla i Hallstavik

**I**nte många har hört talas om den tyske konstnären Hans Tombrock (1895-1966). Han var okänd även för mig fram till början av 80-talet. Då fick jag i Hallstavik höra en historia som gjorde mig uppmärksam på honom. Så här drygt 30 år senare kanske jag inte minns alla detaljer i berättelsen men helheten stämmer.

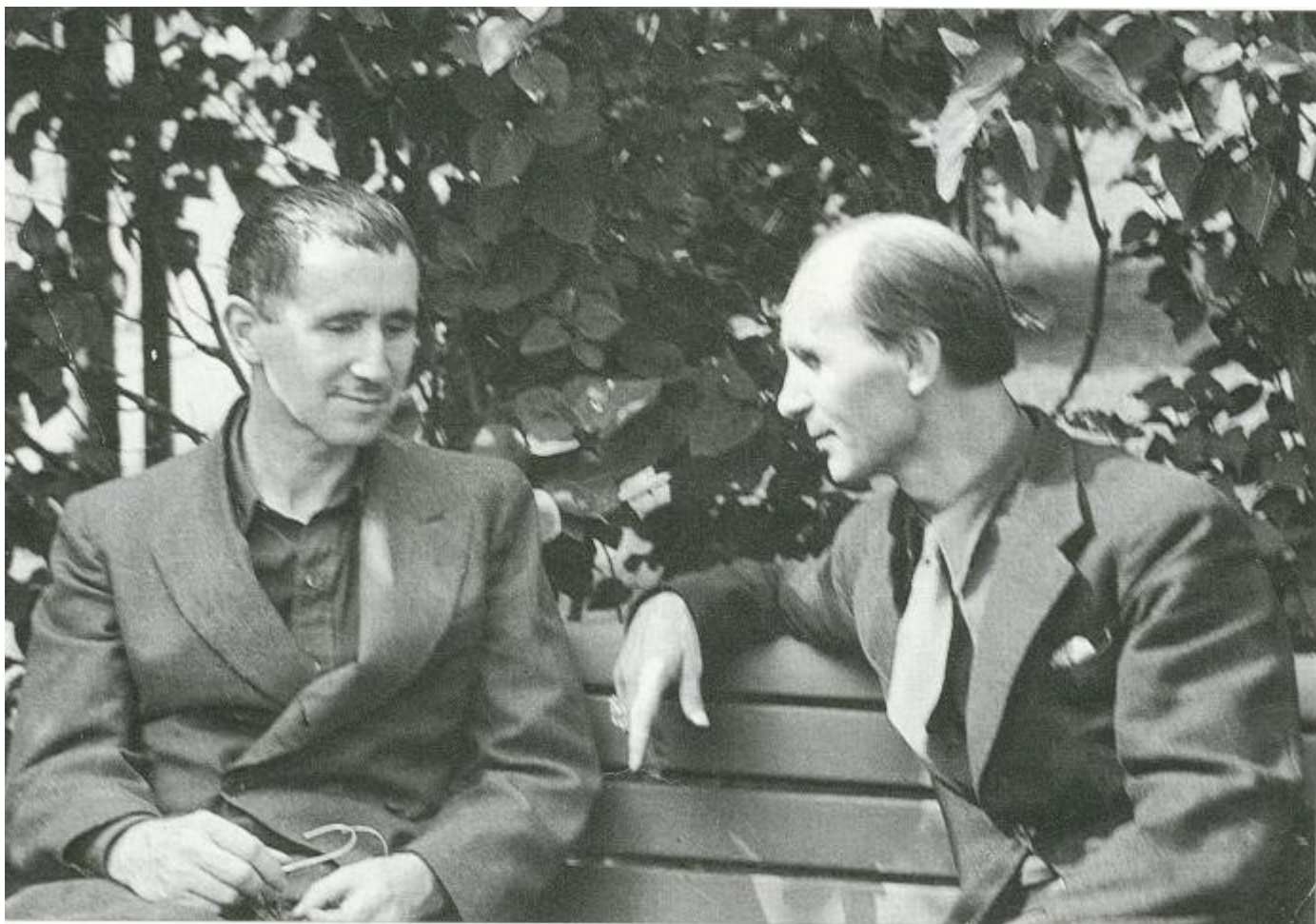
Det var "Skåp-Erik", Erik Jansson, som jobbade på valsverkstaden på Holmens pappersbruk i Hallsta som berättade den. Erik var konstintresserad och målade lite själv till husbehov. Han var dessutom aktiv i styrelsen för Folkets Hus på orten – Folkets Hus-föreningen Framtiden. En dag 1965 tog en person från Dortmund i Väst-Tyskland kontakt med Folkets Hus i Hallstavik. Man ville, till en minnesutställning (konstnären fyllde 70 år), låna en tavla av Hans Tombrock som Folkets Hus hade i sin ägo. FH-styrelsen blev förundrad - man kände inte till konstnären och än mindre att man skulle äga ett verk av honom – vad han nu hette! Styrelsen

bad att få återkomma.

Nu började jakten på den efterfrågade tavlan. Uppe på väggarna i Folkets Hus återfanns inget verk med "Tombrocks" signatur. Till slut hittade man i källarföråden en tavla där man kunde utläsa Hans Tombrock i det nedre vänstra hörnet. Bilden är en teckning där motivet är en gråtande flicka bland ruiner och döda i den bombade spanska staden Guernica på 30-talet. Lättade kunde man meddela Tyskland att tavlan var återfunnen och att den skulle skickas till Dortmund omgående. Då kommer nästa överraskning – tavla måste försäkras till ett avsevärt belopp innan den kan sändas iväg. Bara detta att tavla skulle försäkras var märkligt i sig och sakta började man nu förstå att tavlan dessutom hade ett värde (utöver det konstnärliga). Styrelsen följde instruktionerna från Tyskland och tavlan levererades som den skulle. Den visades på Hans Tombrocks minnesutställning och kom senare tillbaka hem till Hallstavik. Vid hemkomsten beslutade styrelsen att tavlan inte skulle behöva återvända till källarföråden utan istället hängas upp (idag i Singö-rummet). För säkerhets skull skruvades den också fast i väggen. Orsaken till att tavlan finns i Hallstavik är att Pappers avd 68 (med visst stöd av Hallstaviks LS) köpte tavlan av konstnären i samband med en utställning i Hallstavik på 30-talet. Därefter skänkte man tavlan till Folkets Hus.

Enligt en uppgift jag fått fram senare visar det sig att nämnda tavla varit utlånad en gång tidigare och då till konstnären själv. Tavlan var då fortfarande i Pappers ägo. Hans Tombrock önskade låna tavlan till en utställning i Karlstad i oktober 1938. Tavlan blev åter aktuell när bokförlaget Nixon år 2008 skulle ge ut en bok om spanska inbördeskriget – No pasaran. Man bad då återigen om ett lån av tavlan. Denna gång till Stockholm och för en avfotografering. Bilden skulle bli en illustration i boken, vilket den också blev.

Här kunde historien vara slut men det finns en fortsättning senare som också är lite speciell. Efter att jag fått mig Tombrock-historien till livs i Hallstavik så har jag sedan dess hållt ögonen öppna och öronen spetsade så



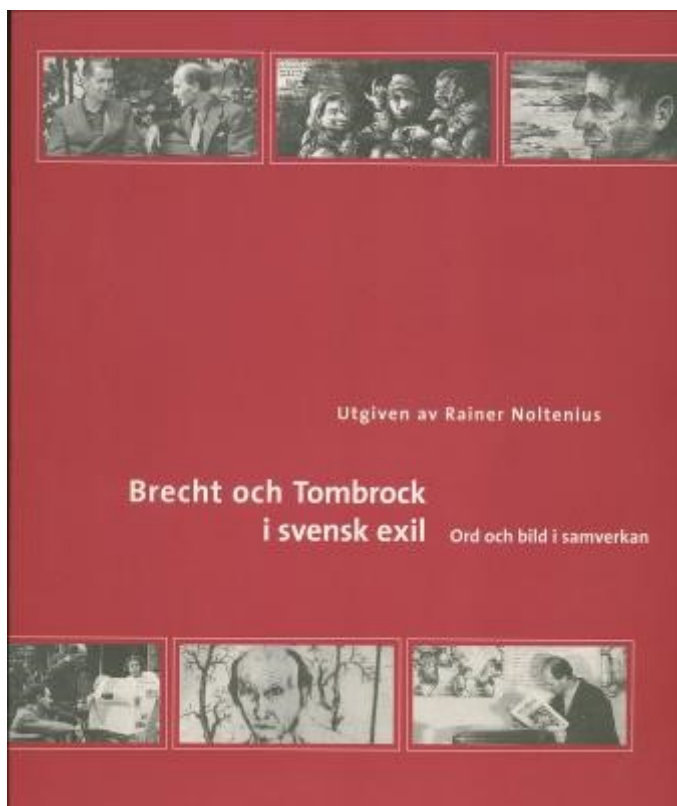
**Bertolt Brecht och Hans Tombrock i Vasaparken 1940**

fort jag hört något om Tombrock. Om Hans Tombrock finns inte mycket skrivet. I den mån han överhuvud finns med i några uppslagsverk så är det i regel en kortare presentation. På förlaget Universal Press kom 1937 ut en 66-sidig skrift Hans Tombrock – en tysk Målare-Vagabond som jag efter många års antikvariskt letande till slut hittade. Det var ungefär allt som fanns förutom några tidningsartiklar.

2005 kan jag i ABFs tidning Fönstret läsa att man i Berlin visar en Tombrock-utställning och att det finns planer på att ta den till Sverige. Året efter blir det vernissage på Arbetets Museum i Norrköping och därefter en turné runt om i landet. Jag ser den i Stockholm på hösten 2006 och den går under namnet Brecht och Tombrock i svensk exil. Ord och bild i samverkan. Till utställningen hörde en liten katalog. En tid efter utställningen får jag veta att det även finns en bok framställd i anslutning till utställningen. Självklart vill jag då också få fatt i boken. Utställarna har dock ingen bok till försäljning. Då vänder jag mig till Margareta Ståhl som jag är lite bekant med. Margareta är medproducent till utställningen och även medförfattare i boken. Tyvärr

har inte heller hon någon bok att sälja utan hänvisar mig till Bilda förlag som gett ut boken. Sagt och gjort, jag ringer dit. På Bilda uppger man att boken är utgången och att det inte finns några lagerex kvar. En sökning på nätet ger inte heller napp. Okey – boken får anstå jag får nöja mig med att låna den så länge. Jag ber Peter Appelgren på stadsbiblioteket i Norrtälje att ta hem den eftersom den inte finns på biblioteket. Fixar jag, säger Peter glatt. En snabb sökning i bibliotekens databas blir dock resultatlös och Peter blir aningen förvånad. Tillmötesgående som Peter alltid är så ber han mig återkomma senare när han hunnit göra en djupare sökning. Återkommer efter ett par veckor och frågar Peter hur det gått. –Är du säker på att boken finns? blir hans motfråga. Han kan inte hitta den någonstans inte ens på Kungliga Biblioteket som ska ha allt som är tryckt i Sverige. Jag bekräftar att boken skall finnas jag har ju talat med en av medförfattarna. Har aldrig varit med om något liknande säger Peter bedrövat. Om du hittar fler än ett exemplar så vill jag ha ett ex också, avslutar Peter.

Nu ger jag upp – boken verkar omöjlig att få ta i eller



### **Boken som inte fanns**

ens låna. Den är som bortblåst från jordens yta. Ett par år senare är jag med på ett förbundsmöte inom Pappers. Jag är uppe i talarstolen och har ett inlägg i någon debatt. För att skriva ett protokoll från förbundsmötet har Pappers anlitat en extern protokollförare. Han heter Kjell Hansson och kommer från Bilda förlag. När Kjell hör mitt namn nämnas på mötet tycker han



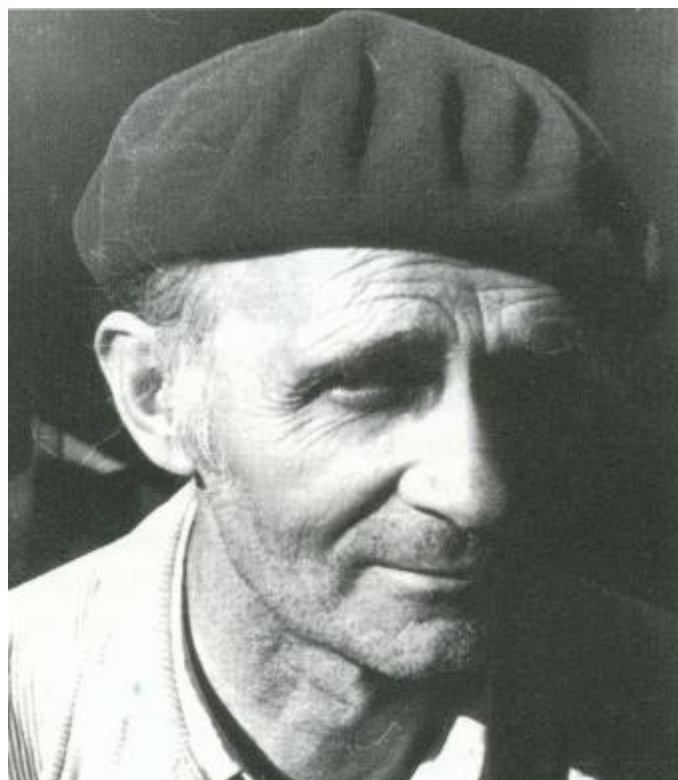
**Kjell Hansson** född 1946 - Är en svensk vissångare. Han har bland annat sjungit in Höstvisa som Tove Jansson har skrivit. Han deltog i Melodifestivalen 1979 med bidraget Mer än bara över natten som kom på femte plats

det låter bekant. I en paus kommer han fram till mig och frågar om det var jag som sökte boken om Brecht och Tombrock. Det var han som tagit emot telefon-samtalet och därför kom han nu ihåg det. –Ja, det stämmer svarar jag förvånad över detta sammanträffande. Än mer förvånad blir jag när Kjell meddelar att han hittat ett exemplar av boken. –Vi på Bilda förlag har flyttat och då råkade jag hitta en bok vid flyttrensningen. Vill du ha den?

Så kan en liten historia i Hallstavik på 80-talet utveckla sig.

### **Roger Berglund**

Fotnot: Artikeln har tidigare publicerats i en förkortad version i Norrtälje Konstförenings tidning Konstpunkt.



**Hans Tombrock**, tysk konstnär, föddes 1895 i Benninghofen (Dortmund), död i Stuttgart 1966.

Son till en gruvarbetare och yngst av 16 syskon. Politiskt aktiv på vänsterkanten och flyr undan nazisterna 1933 för att 1936 komma till Sverige där han i exilen träffar författaren och dramatikern Berthold Brecht och inleder ett samarbete med honom.

Återvänder 1946, efter kriget, till Tyskland där han är verksam bl a som konstlärare och professor vid konsthögskolan i Weimar. Har flera utställningar i Sverige även efter återkomsten till Tyskland.



## Babord, styrbord, julbord!

Följ med Rosella ut i skärgården från Kapellskär. Ombord bjuds det på underhållning, shopping och Michael Björklunds fantastiska julbord. Den tvåfaldige Årets Kock-vinnaren serverar underbara smaker och klassiska rätter från Åland, Sverige och Finland och när även vin, öl och kaffe ingår i priset är det nästan för bra för att vara sant! Varmt välkomna till bords!



Dagskryssning med Rosella  
Kapellskär-Mariehamn  
Prisex **15:-** per person.  
Anslutningsbuss 20 kr t/r



### TIPS!

Förboka Michael Björklunds nordiska julbord inkl vin, öl, läsk och kaffe, så bjuder vi på resa och anslutningsbuss. Kod SKMAT.

Anslutningsbuss från Norrtälje och Rimbo varje dag.

Boka på [Vikingline.se/rosella](http://Vikingline.se/rosella)

Vid bokning på 08-452 40 00, butik/terminal tillkommer serviceavgift.



## Väntan

**S**lutet var nära. Taggtråden höll fast David i ett järngrepp, ökensanden for in i mun och ögon, solen var mördande het. Gamarnas cirklande rörelser skvallrade om det oåterkalleliga.

Döden. För varje minut kom den allt närmare. Döden, slutet eller en ny början? David hade tidigare inte reflekterat så mycket över detta. Nu, naken inför detta faktum var han som besatt av dessa tankar, de och minnena av hans älskade fru Mary och barnen Jack och Jessica. Fanns det ett liv efter detta? Skulle han få träffa sin familj igen? David visste inte vad han skulle tro, han kunde bara hoppas.

Hoppas att det var sant det som prästerna hade talat om. Hoppas att hans kyrkobesök och skötsamma leverne skulle vara tillräckligt. Hoppas att de en dag skulle återses.

Mörkret skulle snart komma och en sista gång ville han få se dem. Plånboken låg i ryggsäcken bara två decime-

ter framför honom och i den fanns det ett fotografi med Mary och barnen. Han hade försökt att nå den men smärtan ifrån taggtråden hade hela tiden hindrat honom. Nu var det troligen sista chansen, mörkret skulle snart vara här och sedan döden. David gjorde en sista kraftansträngning och viljan att få se sina käraste segrade över smärtan. Han fick upp fotografiet, tittade, började gråta och skaka. "Nu är det fullbordat, nu kan du få komma" sa David tyst för sig själv medan hans tårar blandade sig med blodet från hans sår.

Så kom mörkret och i gryningen var det gamarnas tur. De gjorde sitt arbete grundligt och efter dem kom en sandstorm och begravde resterna efter David Smith och hans tillhörigheter. Vinden förde fotografiet allt längre in i den heta, obarmhärtiga öknen.

**Robert**

## Målet på 9 sjukdagar är inte uppnåeligt

**S**jukfrånvaro och sjukpenning har debatterats livligt alltsedan 1980-talet. Debattens intensitet följer vanligtvis variationen i sjukfrånvaron och kostnaden för sjukpenningen. Det är avgrundsdykt mellan toppar och dalar sedan den allmänna sjukpenningen infördes 1955. Det högsta sjukpenningtalet på 25 dagar per försäkrad noterades år 1988, till en kostnad som motsvarade 2,88 procent av BNP. Därefter sjönk sjukpenningtalet de följande 10 åren för att sedan nå en ny topp på nästan 19 dagar år 2002. Därefter minskar sjukpenningtalet fram till år 2010 till sin lägsta nivå någonsin, endast 6 dagar, vilket tog 0,48 procent av bruttonationalprodukten (BNP) i anspråk. Då vänder kurvorna återigen upp och idag tangeras nästan 11 sjukpenningdagar till en kostnad på drygt 0,8 procent av BNP.

Vad förklarar denna variation och vad som bör göras för att stabilisera, allra helst minska, sjukfrånvaron i Sverige är två centrala frågor i årets upplaga av rapporten Valfärdstendens från Folksam, som presenterades nyligen. Vi har sökt svaren i forskarvärlden, hos myndigheter, facken och arbetsgivarna, samt hos ett representativt urval av Sveriges löntagare.

Svaren skiftar, men har en gemensam nämnare: Lösningen är inte att urholka sjukpenningssystemet.

Löntagarna ser en direkt koppling mellan sjukfrånvaro och stress. Nästan var tredje löntagare menar att det är stressen i arbets- och privatlivet som driver upp sjukfrånvaron. Det är drygt en tredjedel som kopplar sjukfrånvaron till stress i arbetslivet medan en fjärdedel menar att stressnivån drivs upp av både arbets- och privatlivet. Män och kvinnor tillskriver den ökade stressen i arbetslivet lika stor betydelse, men kvinnor tillskriver den ökade stressen i både arbets- och privatlivet större betydelse än männen. Färre än fem procent av löntagarna ser sämre hälsa, bristande arbets-



Håkan Svärdman i samtal med avdelnings styrelsen



moral, fusk eller en alltför generös sjukförsäkring som rimliga förklaringar till sjukfrånvarons ökning de senaste åren.

Fyra av tio löntagare - över hälften av kvinnorna och en fjärdedel av männen - anser att kvinnornas dubbelarbete, med ett större ansvar för hem och barn, förklarar varför kvinnor står för mer än två tredjedelar av sjukfrånvaron.

När de flesta löntagare tillskriver stressen i både arbets- och privatlivet som avgörande för den ökade sjukfrånvaron är det inte förvånande att de efterlyser förändringar på arbetsplatsen för att åstadkomma en minskning av sjukfrånvaron.

En fjärdedel anser att det bör ställas större krav på arbetsgivarna när det gäller arbetsmiljön och det förebyggande arbetsmiljöarbetet. En femtedel anser att kortare och eller flexibla arbetstider och mindre övertid skulle ge positiva effekter.

Bara tre procent av löntagarna tror dock att sänkt sjukpenning, striktare villkor i sjukförsäkringen, ytterligare karensdagar, bättre ledarskap, större jämställdhet och ökad trivsel på arbetsplatsen är faktorer som kan minska sjukfrånvaron.

Under fjolåret visade Försäkringskassans prognoser att regeringens målsättning om att sänka sjukpenningtalet till 9 dagar senast år 2020 var utom räckhåll.

Välfärdstendens visar dock att det målet inte är oupp-

nåeligt.

En pusselbit är förstås de avsiktsförklaringar för "partslösningar som kan förväntas minska sjukfrånvaron och öka hälsan i arbetslivet" som arbetsmarknadens parter nyligen antagit.

Det viktigaste är dock att Försäkringskassans handläggning blir bättre.

Sedan i våras har Försäkringskassan i allt högre grad framhållit att ökningen av sjukfrånvaron beror på brister i deras egen handläggning och villkorstillämpning. De menar att den kraftiga dämpningen av antalet nystartade sjukfall och dess varaktighet som ägde rum under åren 2008 till 2011 huvudsakligen kan förklaras av en ändamålsenlig tillämpning av rehabiliteringskedjans villkor.

Under åren 2011 till 2014 minskade emellertid deras bedömningar av arbetsförmågan enligt gällande villkor gradvis och accentuerar under 2014.

Förra våren inledde därför Försäkringskassan ett arbete med att förstärka handläggningen genom att sätta fokus på kvalitén vid bedömning av arbetsförmågan.

Resultatet har inte låtit vänta på sig.

Ökningstakten har minskat väsentligt och inflödet i sjukförsäkringen förväntas motsvara den årliga ökningstakten för arbetskraften, d.v.s. 1 procent per år fram till år 2020. En central faktor för att nå regeringens mål är enligt Försäkringskassan är att förebygga inflödet av framför att sjukfall med psykiatriska diagnoser som hittills har drivit upp sjukfrånvaron. Försäkringskassans strategi ligger helt i linje med att agera försäkring. Kan Försäkringskassan vidmakthålla och förstärka denna strategi visar erfarenheterna från åren 2008-2011 att målet om 9 sjukpenningdagar kan uppnås.

I kombination med fack och arbetsgivares insatser för ett hälsosammare arbetsliv skapas samtidigt förutsättningar för en politiskt och finansiellt hållbar statlig sjukförsäkring som vilar på den svenska modellens fundament.

### **Håkan Svärdman**

Välfärdsanalytiker på Folksam

# DÅ BEHÖVER DU VÄSSA DIN PENSION



**Har du pluggat länge, jobbat deltid eller arbetat utan kollektivavtal? Då kan du behöva vässa din pension för att förbättra din framtida ekonomi.**

Hur mycket pengar du får att leva på som pensionär beror bland annat på hur länge du har jobbat och om du har tjänstepension. Därför kan du behöva spara extra till pensionen om din arbetsplats saknar kollektivavtal eller om du har missat viktiga år på arbetsmarknaden på grund av till exempel sjukskrivning.

## Har stor betydelse för den slutliga pensionen

Sedan pensionsreformerna på 1990-talet har allt mer resurser och ansvar överförs från staten till de företag som betalar in tjänstepension, som en del i kollektivavtalet. Robert Lundberg, vd för Folksam LO Pension rekommenderar alla att göra en personlig prognos på minpension.se. Sedan kan man avgöra hur mycket man kan behöva spara till sin pension.

– Det första steget är att sätta sig in i tjänstepensionen, att ta reda på om arbetsplatsen har kollektivavtal och hur mycket som sätts in. Tjänstepensionen har stor betydelse för den slutliga pensionen och kan ge dig 5 000 kronor mer i månaden, säger Robert Lundberg.

## Utan tjänstepension behöver du spara lite extra

Han konstaterar att man måste spara väldigt stora belopp privat för att komma upp i samma utdelning som tjänstepensionen. Detta är inget bekymmer för de som under större delen av sitt yrkesliv har arbetat under kollektivavtal. Det är värre för alla som har arbetat längre perioder utan tjänstepension, de kan tvingas arbeta längre än vad de faktiskt klarar av.

– Om man inte har haft en tjänstepension så ska man ta sig en funderare. Då bör man spara lite extra, säger Håkan Svärdman, välfärdsanalytiker på Folksam.

## "Det är viktigt att man förstår vad man sparar i"

Försäkringsbolag och banker erbjuder flera olika sparformer som du kan välja mellan om du vill spara till pensionen.

– Men det är alltid viktigt att man förstår vad det är man sparar i. Det viktiga är att det är ett långsiktigt sparande, med låg avgift och lägre risk då du närmar dig pensionen, säger Håkan Svärdman.

## Undvik för höga förvaltningsavgifter

En viktig detalj är att verkligen hålla koll på att de avgifter som banker och försäkringsbolag tar är så låga som möjligt. Och man ska inte ha för höga förväntningar på avkastningen.

– Får du en avkastning på 3-6 procent så följer du den normala löneutvecklingen, och därmed har man förutsättningar att behålla den standard som man har byggt upp över livet, säger Håkan Svärdman.

## Hög avkastning och låg avgift ger mer i pension

Låga avgifter är också något du bör ta hänsyn till när du väljer pensionsförvaltare för din tjänstepension. Då får du mer pengar över till pensionen.

– Det är en anledning till att Folksam LO Pension finns och att en halv miljon LO-medlemmar redan har valt oss. För vårt uppdrag är att ge medlemmarna de bästa förutsättningarna för en schysst pension, med låg avgift och en bra avkastning på sparandet, avslutar Robert Lundberg.

**Få goda råd om  
tjänstepension!**

020-414 414  
folksamlopension.se



# JAPAN

## Öarnas land



I slutet av september kom jag iväg på en efterlängtnad semesterresa till Japan. Efter en mer än 20 timmar lång resa med flyg och tåg kom jag äntligen fram till mitt vandrarhem i Nagano. Staden är nog mest känd för att ha stått som värd för vinter OS 1998. Anledningen att jag valt Nagano var att jag ville se snöaporna i Jigukindani Snow Monkey Park ett par mil utanför själva Nagano. Jigukindani kan antingen nås med direkt buss från Nagano eller med lokaltåg, först till Yudanaka station och sedan vidare med buss. Normalt sett kan man köpa ett dagspass som gäller för både resan och inträdet till parken, men visade sig att det var indraget under perioden 1 oktober till den 2 december. På järnvägsstationen slog jag följe med en Holländare som också var på väg till Jigukindani för att se snöaporna. Det märktes verkligen att det var lågsäsong, vi var nästan de enda utländska besökarna i parken.

På vägen tillbaka klev vi av bussen i Shibu Onsen, samhället är en populär resort och här fanns många traditionella japanska badhus med vatten från varma källor. Från Shibu Onsen kunde man gå resten av vägen tillbaka till Yudanaka station.

Dagen efter begav jag mig till Togakushi, beläget högt uppe i bergen nordväst om Nagano. I området finns tre Shinto tempel och vandringsleder. I Togakushi finns också ett hembygdsmuseum samt Ninja trick house ett nybyggt hus i gammal japansk stil. Huset är fyllt med lönndörrar i både väggar och golv och när man väl kommit in i huset gäller det att hitta en väg ut igen.

Mitt vandrarhem var beläget bara 500 meter ifrån centralstationen på norra sidan om järnvägen som skär genom staden så det var också den delen som jag kom att se mest av.

I staden finns ett av Japans viktigaste Budhisttempel: Zenkoji temple, det grundades för mer än 1400 år sedan och här förvaras den första Budha statyn som införts till Japan, originalet visas inte upp för allmänheten men vart sjätte år kan man få se en

kopia av statyn.

Efter fyra nätter i Nagano tog jag Shinkansen (snabbtåget) till Tokyo Central station och därifrån med vanligt tåg vidare till Yokohama. Yokohama är med sina 3,7 miljoner invånare Japans näst största stad, den växte fram runt hamnen som invigdes 1859 i samband med att Japan öppnades för handel med omvärlden. Mitt vandrarhem var centralt beläget mellan baseballstadion och Yokohama China Town. Tyvärr spelades sista baseballmatchen för säsongen helgen innan jag kom till staden så jag fick aldrig möjlighet att se någon match.

I Yokohama hann jag även med att besöka traditionellt badhus "Sento". Det var verkligen hett med 45 gradigt vatten och i ett av baden var vattnet alldeles svart.

Från Yokohama gjorde jag en dagsutflykt till Hakone som tillsammans med Fuji utgör en nationalpark och är ett mycket populärt turistområde. I Hakone kan man ta sig fram med linbana, bergbana, tåg och buss samt med båt i den vackert belägna sjö som finns i området. Från linbanan kan man vid klart väder se Japans högsta berg *Mount Fuji*. Jag tror att man ska stanna minst en natt i Hakone för att kunna uppskatta det till fullo. Under min dagsutflykt tyckte jag att det mest kändes stressigt och trångt med överfulla tåg och tyvärr var det mulet väder så jag kunde bara skymta Mount Fuji från linbanan.

Efter 5 nätter i Yokohama återvände jag till Tokyo, den slutgiltiga destinationen på min semesterresa.

Mitt vandrarhem var av typen kapselhotell och låg i Akihabara i nordöstra delen av Tokyo, stadsdelen är känd för sina affärer som säljer elektronik, kameror och datorer.

I Tokyo upphör kollektivtrafiken vid 1 tiden på natten och återupptas först vid 5 på morgonen så om man är ute sent så får man gå tillbaks genom staden. På vägen hem kan man passa på att besöka den gigantiska fiskmarknaden "Tsukiji" en tidig morgon.

Efter mina två veckors semester och efter jag sett en liten del av Japan är nog det bestående minnet den

vackra naturen i bergen, den goda maten, alla vänliga människor som försöker hjälpa även om dom inte alltid är så duktiga på engelska. Japan är nog det mest välorganiserade och renaste land som jag besökt, jag såg nästan inget klotter eller vandalism. Det var dessutom skönt att slippa tänka på prutning och dricks som är vanligt på andra turistmål. Om jag får möjlighet så är Japan ett land som jag skulle vilja återvända till någon gång och se mera av.

**Fredrik Persson**



*Söta japanska bakverk, gjorda av bûnyasta*



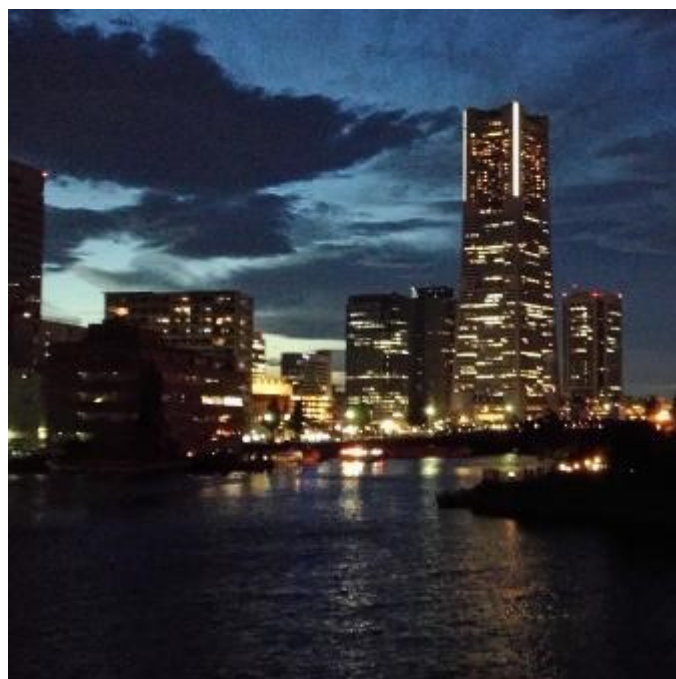
*De jättelika cederträden i Togakushi*



*Apor vid en varm källai Jigokudani - Monkey Park*



*Saigo Takamoristatyn i Ueno park*



*Yokohama sett från hamnen*

### FAKTA OM JAPAN

**Huvudstad:** Tokyo

**Yta:** 377923 km<sup>2</sup>

**Folkmängd:** 127 650 000 invånare

**Befolkningstäthet:** 338 inv/km<sup>2</sup>

**Valuta:** Japansk yen

Källa: Wikipedia



*Ueno Ameyoko marknadsgata i Tokyo*

## NR 3 KRYSSLÖSNING

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| R | O | S | P | I | G | G | A | R |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|

### Vinnare av kryss nr 3 är:

1: pris — Kristian Lönnqvist

2: pris — Benita Humell

## MUMSBITAR

### Chokladfondant med smak av chili

#### Ingredienser för ca 100 st

2 ägg 100 g smör

2 äggulor 2,5 msk

2 msk strösocker

100 g mörk choklad med chilismak



Att lyckas med chokladfondant är inte svårt, men det kräver att man håller lite koll när de väl är inne i ugnen. Ett tips är att provbaka en fondant först för att se hur lång tid det tar. I detta recept används choklad med chilismak, men det går minst lika bra med en vanlig mörk choklad av god kvalitet. Servera med lättvispad grädde.

Så här tillagar du receptet (30 minuter):

1. Sätt ugnen på 225 grader. 2. Vispa ihop ägg, äggulor och socker. 3. Hacka chokladen grovt. Smält smöret och tillsätt chokladen. Rör runt tills all choklad är smält. 4. Blanda samman äggvispet med chokladen. Sikta ner vetemjölet. 5. Smörj 4-6 portionsformar med smör. Fördela chokladsmeten i formarna. 6. Grädda i mitten av ugnen ca 7-10 minuter beroende på formarnas storlek. När fondanten är färdig brukar det bildas en förhöjning i mitten. 7. Servera direkt tillsammans med lättvispad grädde

## KALENDARIUM 2016/2017

|             |                   |
|-------------|-------------------|
| <b>Styr</b> | Styrelsemöte      |
| <b>AVD</b>  | Avdelningsmöte    |
| <b>KO</b>   | Kontaktombud      |
| <b>HKO</b>  | Huvudkontaktombud |

| STYR   | AVD    | KO-träff | HKO-träff | Anmärkningar    | Tid       |
|--------|--------|----------|-----------|-----------------|-----------|
| 14 dec | 30 nov | 9 sep    | 26 aug    | Förbundsmöte    | 23-24 nov |
| 11 jan |        | 4 nov    | 21 okt    |                 |           |
| 08 feb | 15 feb |          |           | Nomineringsmöte | 15 feb    |
| 08 mar |        |          |           |                 |           |
| 05 apr | 12 apr |          |           | Årsmöte         | 12 apr    |

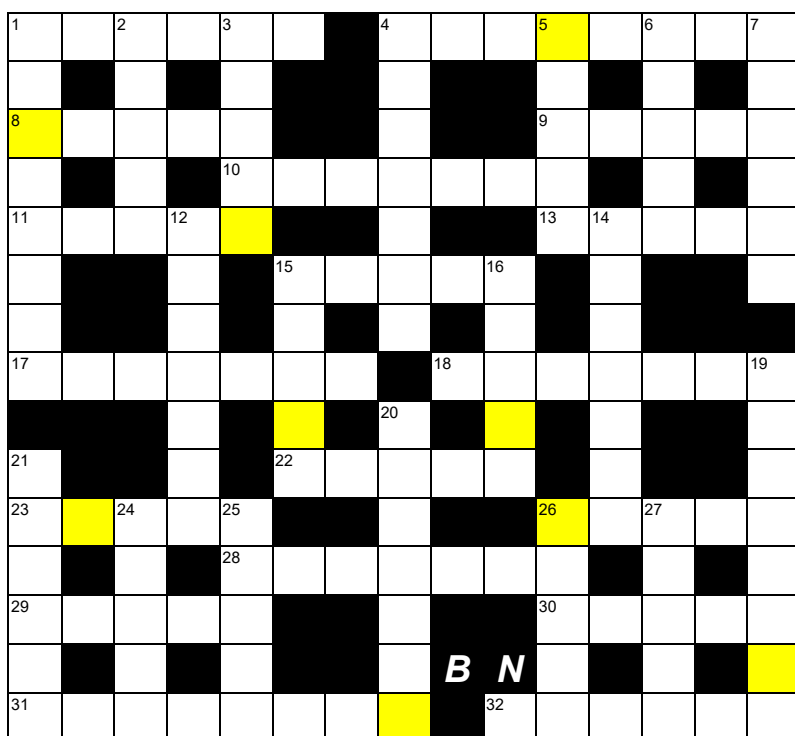
## KRYSSET BÖRJE NORDSTRÖM

**D**ags för ett nytt kryss. Du behöver inte lämna in hela krysset när du löst det. De bokstäver som hamnat i de tonade rutorna bildar ett "lösenord". Lämna in detta lösenord tillsammans med ditt anst-nr, namn och avd. så deltar du i dragningen. Du kan även maila lösenordet till oss :

**avd.68@holmenpaper.com**

Bland de inlämnade rätta svar kommer vi lotta ut:

- 1: pris** 2 st trisslotter  
**2: pris** 1 st trisslotter



### Lodrätt

1. MP-Gustav
2. Efterlängtd nederbörd 24/12
3. Skapas i tomtens verkstad
4. Litet barrträd
5. Fotbolls-Lionel
6. Ger kanske vakthund
7. På mr Bean's julbord
9. Statens strålskyddsinstitut
11. Trodde på sommaren
12. Rudolf med röda mulen
14. Kanske Herodes stridsbåtar
15. Sätta bollen i spel
16. Sicilianskt helgon
19. Sände kanske resenär
20. Går som Luciatåget
21. Lill-Babs prickiga
24. Fullständig
25. Framställs tomten som
26. Tavla
27. Fotknöl

### Vågrätt

- |                             |                          |                             |
|-----------------------------|--------------------------|-----------------------------|
| 1. Slutputsning             | 15. Bildar bog i vattnet | 29. Musikalisk inledning    |
| 4. På CD i december         | 17. Gränsfall            | 30. Gör julgrisen i stian   |
| 6. God att röka             | 18. Vanlig polisjycke    | 31. Lampskärmar av vatten   |
| 8. Kaspiska havet           | 22. Samesläde            | 32. Käk för tomtens dragare |
| 9. Blev BB år noll          | 23. Tomhet               |                             |
| 10. Göddes hela hösten      | 26. Ordnad vedhög        |                             |
| 11. Var Jesus i nov år noll | 27. "Var hälsad"         |                             |
| 13. Snöhydda                | 28. Var jungfru Maria    |                             |

# Gör som regeringen - läs PappersMagasinet!



*Stefan Löfven, statsminister*



*Ardanlan Shekarabi, civilminister*



*Helene Hellmark-Knutsson, minister för  
högre utbildning och forskning*



*Mikael Damberg, näringsminister*

**LAYOUT:** Pappers avd 68  
**FRAMSIDA:** Aleksandar Srndovic  
**BAKSIDA:** Roger Berglund  
**NÄSTA NR:** mars 2017  
**ANSVARIG UTGIVARE :**  
Aleksandar Srndovic

**REDAKTIONEN:**  
Anders Lidén  
Roger Berglund  
Taisto Hautala  
Aleksandar Srndovic  
Pernilla Westman

**KONTAKT:** Pappers avd 68  
Tyskavägen 1  
763 81 Hallstavik  
0175 26 390  
[www.avd68.com](http://www.avd68.com)

Tryck: Hallstabild AB  Hallstavik 2016

